

Kadınların Yeri Cam Tavanın Ötesinde mi? Türkiye’de Akademik Psikiyatri Yayınlarında Cinsiyet Eşitsizliği

Is Women’s Place Beyond the Glass Ceiling? The Gender Gap in Academic Psychiatry Publications in Turkey

İmran Gökçen YILMAZ KARAMAN¹, Tuğçe GÜNDÜZ¹, Cennet YASTIBAŞ KAÇAR²

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

²Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

ÖZ

Amaç: Akademik pozisyonlar ve etkinlikler bakımından kadınlar tüm dünyada çeşitli şekillerde dezavantajlı durumda gibi görünmektedir. Çalışmamız, Türkiye’deki akademik psikiyatri dergilerinde kadın ve erkek cinsiyet temsilini araştırmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Türkiye Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi’nde indekslenen akademik psikiyatri dergilerinde 2011–2020 yılları arasında yayınlanan toplam 12 akademik psikiyatri dergisindeki 5179 makale çalışmamıza dâhil edildi. İndeks bilgilerine göre SCI-E/SSCI (n=4), ESCI (n=4) ve diğer uluslararası indeksler (n=4) olarak gruplandırıldı.

Bulgular: SCI-E/SSCI ve ESCI gruplarında makale başına kadın yazar

oranı, kadın ilk yazar oranı, kadın yazışmadan sorumlu yazar oranı ve kadın son yazar oranı diğer uluslararası indeks gruplarına göre daha düşük bulundu ($p<0,05$). Tüm makale türlerinde kadın son yazar oranı, kadın ilk yazar oranından düşüktü ($p<0,05$).

Sonuç: Son yazarlık pozisyonu ve editoryal makalelere katılımda kadınların daha az yer alması cam tavan etkisi olarak yorumlanabilir. Akademik yayınlarda cinsiyet eşitliğini sağlamak için üniversiteler ve dergilerin yayın kurulları ön yargı ve ayrımcılıkla mücadele etmelidir.

Anahtar Sözcükler: Akademik psikiyatri, cinsiyet eşitliği, cinsiyet eşitsizliği, cinsiyet farkı, yazarlık

ABSTRACT

Introduction: In terms of academic positions and activities, women seem to be disadvantaged in various aspects all over the world. Our study aims to investigate the representation of male and female genders in academic psychiatry journals in Turkey.

Method: We included the publications in the academic psychiatry journals indexed in The Scientific and Technological Research Council of Turkey, Turkish Academic Network and Information Center, which were published between 2011 and 2020. Twelve journals were grouped as SCI-E/SSCI (n=4), ESCI (n=4), and other international indexes (n=4). A total of 5179 articles were reviewed.

Results: The ratios of female authors per article, female first author, female

correspondence author, and female last author were found to be lower in the SCI-E/SSCI and ESCI groups compared to the other international index groups ($p<0.05$). In all article types, the rate of women as the last author was lower than the rate of women as the first author ($p<0.05$).

Conclusion: The paucity of the female authors in the last authorship position and the editorial articles can be interpreted as the glass ceiling effect. To ensure gender equality in academic publications, universities and the editorial boards of journals should fight against gender-based bias and discrimination.

Keywords: Academic psychiatry, authorship, gender disparity, gender equity, gender gap, publications

Cite this article as: Yılmaz Karaman İG, Gündüz T, Yastıbaş Kaçar C. Kadınların Yeri Cam Tavanın Ötesinde mi? Türkiye’de Akademik Psikiyatri Yayınlarında Cinsiyet Eşitsizliği. Arch Neuropsychiatry 2022; 59:290–295.

GİRİŞ

Cinsiyete dayalı ön yargı ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlik, geçmiş yüzyıllara göre günümüzde nispeten daha az olmasına rağmen, birçok kariyer alanında olduğu gibi, kadınların bilim camiasındaki yerini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde kadınların ve erkeklerin doktora mezunu olma oranları benzer olmasına rağmen öğretim üyelerinin çoğunluğu erkektir (1). Benzer şekilde İngiltere’de yükseköğretimde çalışan ve profesörlük pozisyonunda olmayan akademisyenlerin %47’si kadın iken, profesörlük pozisyonlarının sadece %20’sinde kadınlar istihdam edilmektedir (2). Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri’nde öğretim üyesi olarak göreve başlayan kadın ve erkek oranı benzer olmakla birlikte ünvan arttıkça

erkek öğretim üyesi oranı artmaktadır (3). Cinsiyetler arası ücret farkı diğer sektörlerde olduğu gibi akademide de mevcut görünmektedir (2). Cinsiyetler arasındaki akademik istihdam farkı yıllar içinde azalmış gibi görünse de, durum Türkiye’de de benzerdir. Örneğin, 1990–1991 akademik yılında, kadınlar profesörlük dışı akademik pozisyonların %33,5’inde, profesörlük pozisyonlarının ise sadece %20’sinde istihdam edilmişlerdir. 2018–2019 akademik yılında bu oran profesörlük olmayan akademik pozisyonlar için %47,2’ye, profesörlük pozisyonları için ise %31,5’e yükselmiştir (4). Öte yandan Türkiye’deki psikiyatri bölümleri incelendiğinde bu bölümdeki kadın akademisyenlerin oranının diğer alanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak, profesörlük

Öne Çıkan Noktalar

- Akademik psikiyatri dergileri yazarlıklarında kadınlar yeterince yer bulmaktadır.
- Ancak cinsiyet eşitliği konusunda bir cam tavan etkisi gözlenmiştir.
- Editöryal makalelerde ve son yazarlıkta kadın yazar eksikliği saptanmıştır.
- Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak akademik kurumlarda bir öncelik olmalıdır.

ve doçentlik gibi pozisyonlarda erkeklerle kıyas edildiğinde kadınların eşit temsil edilmediği görülmektedir. Güncel verilere göre Türkiye'deki psikiyatri anabilim dallarında profesörlük kadrolarının %37'sinde, doçentlik kadrolarının %46'sında, yardımcı doçentlik kadrolarının %68'inde ve öğretim görevlisi kadrolarının %63'ünde kadınların çalıştığı görülmektedir (5). Bu durum, kadınların akademideki görünürlüğünün arttığını ancak prestijli pozisyonlar söz konusu olduğunda süregelen bir eşitsizlik olduğunu göstermektedir.

Akademik istihdamdaki eşitsizliğin yanı sıra akademik etkinliklerde de cinsiyet farklılıklarının olduğu bilinmektedir. Bu durum, özellikle de biyomedikal disiplinlerde daha görünür durumdadır. Kadınlar ve erkekler Birleşik Krallık'ta biyomedikal ve sosyal bilim disiplinlerinde eşit olarak temsil edilmelerine rağmen, biyomedikal disiplinlerdeki kadınlar erkek meslektaşlarından daha az hibe geliri elde etmektedir (2). Bu farkın kıdemle birlikte arttığı görülmektedir (2). Hibe gelirlerine ek olarak, bilimsel bulguların akademik toplulukla yayımlar şeklinde ne ölçüde paylaşıldığı da akademik üretkenlik ve prestijin önemli göstergelerindedir (6). Nitekim yayımlar, üniversitelerin hem ilk akademik atamalar hem de yeniden atamalar için talep ettiği kriterlerden biridir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, psikiyatri ve tıbbın diğer alanlarında kadınların ilk yazar olma oranının arttığını göstermektedir. Bununla birlikte, kadın editörlerin ve dolayısıyla editöryal makale yazarı kadınların eksikliği dikkat çekicidir. Önde gelen tıp dergilerini inceleyen bir çalışmada, makale yazarlığındaki cinsiyet farkı yıllar içinde azalmakla beraber, 2004'te hala belirgin düzeyde bulunmuştur (6). Ancak kadın yazarlı makalelerin oranı konuya ve ülkeye göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin 2015-2019 yılları arasında Umman'dan çıkan ruh sağlığı yayımlarının ilk yazarlarının %22,7'si kadındır (7). Aynı dönemde Katar'da en az bir kadın yazarı olan makalelerde, makalelerin %79,4'ünde erkekler kıdemli yazar/son yazar konumundadır (8). Yine Türkiye'deki psikiyatri yayımlarından 1980-2009 yılları arasında ilk yazarların %36,5'inin ve son yazarların %34,9'unun kadın olduğu bir çalışmada ortaya konmuştur (9).

Kadınların liderlik ve akademik pozisyonlarda yetersiz temsili "cam tavan etkisi" olarak adlandırılmıştır (10). Cam tavan metaforu ilk kez 1978 yılında Marilyn Loden tarafından kadınların iş hayatındaki başarısının görünmeyen bazı zorluklarla kesintiye uğradığını ifade etmek için kullanılmıştır (11). Daha sonra bu ifade cinsiyet, ırk, cinsel yönelim gibi özelliklerinden dolayı iş hayatında dezavantajlı konumda olan tüm gruplar için kullanılmaya başlanmıştır.

İstihdamın liyakata dayalı olduğu varsayılmaktadır. Bu görüş, yeterli çabayı gösteren tüm çalışanların iş hayatında başarılı olabileceğini ve terfi edebileceğini ileri sürmektedir. Ancak dezavantajlı gruplar, ilk bakışta görülmeyen çeşitli nedenlerle iş hayatında faaliyetlerini sürdürmemekte veya akranlarıyla eşit şartlarda rekabet edememektedir. Örneğin kadınlar erkekler kadar çalışma hayatında yer alsalar da eşit işe eşit ücret alamamakta ve erkeklerin aksine toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle çoğu zaman hane içinde ücretsiz bakım sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Cam tavan etkisi, bu eşitsiz rekabet koşullarını vurgular ve görünmez duvarlara işaret eder.

Araştırma ve uygulama perspektifini genişletebilmek için akademik yayımlar da dahil olmak üzere tıbbi araştırmalarda kadın araştırmacıların erkeklerle eşit temsil edilmesi önemlidir (12). Bu nedenle, araştırma ve uygulamadaki toplumsal cinsiyete dayalı gelişmeler, bilimin kendisi kadar hastalar ve halk sağlığı üzerinde de olumlu bir etkiye sahip olacaktır. Boyle ve arkadaşlarının toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için üniversitelere tavsiyelerinden ilki şudur: "Ödüller, atamalar ve terfiler gibi kilit alanlarda cinsiyet dağılımlarını tutarlı bir şekilde yayımlayın. Bu şeffaflık, çalışanların kurum kültürünü değerlendirmelerini sağlayacaktır" (2). Eşitsizliği ortadan kaldırmamanın yolu, öncelikle eşitsizliğin farkında olmaktır.

Çalışmamız, Türkiye'deki akademik psikiyatri dergilerinin yazarlık pozisyonunda kadın ve erkek cinsiyet temsilini, bu temsilin makale türü ve uluslararası dizin bilgileri ile ilişkisini araştırmayı ve son on yılda meydana gelen değişiklikleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye'deki akademik psikiyatri dergilerindeki yayımlara odaklanmak amaçlanmaktadır.

Dergilerin Seçilmesi ve Kodlanması

Bu çalışmanın amacına uygun olarak, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na bağlı Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) tarafından oluşturulan ulusal bir dergi indeksi kullanılmıştır. Dizinin arama motoruna <https://app.trdizin.gov.tr/statistics/listAcceptedJournals.xhtml> adresinden ulaşılabilir. İlgili dergilere ulaşmak için sırasıyla "konu alanı" ve "dergi adı" seçilerek, "psychiatry" (İngilizce dilinde psikiyatri) ve "psikiyatri" kelimeleri ile dört ayrı arama yapıldı. 1 Ocak 2011 ile 31 Aralık 2020 tarihleri arasında yayınlanan dergiler araştırmaya dâhil edildi. Belirtilen tarih aralığında yayınlanan akademik dergilerden genel tıp dergileri çalışma dışı bırakıldı ve toplam on bir akademik psikiyatri dergisi araştırmaya dâhil edilmiştir. Ardından Türk Psikiyatri Dizini (<http://psikiyatridizini.net/>) tarandı ve ULAKBİM tarafından indekslenen ve son 10 yıldır yayınlanan psikiyatri odaklı bir dergi eklendi.

On iki dergi, The Web of Science Core Collection'a dayanan indekisleme bilgilerine göre sınıflandırıldı. Web of Science Core Collection listesi, yayıncılardan bağımsız olarak yönetilen bir veri tabanıdır. Dergiler objektif kriterlerden oluşan bir değerlendirmeye tabi tutularak veri tabanına eklenir. Gerekli kriterleri sağlayan dergiler öncelikle Emerging Sources Citation Index (ESCI) dergi listesine dâhil edilir. ESCI dergi listesinde indekslenen bir dergi ek kriterleri karşılıyorsa (daha yüksek etki faktörüne sahip olmak gibi), konu alanına göre Science Citation Index Expanded (SCI-E), Social Sciences Citation Index (SSCI) veya Arts & Humanities Citation'ında (AHCI) indekslenir (13). Bir derginin indeksi, onun bilimsel etkisini yansıtır. Başka bir deyişle, yayınlanan makalelerin bilimsel bulgularının etki faktörü, bilimsel dergi indekslerine göre değişmektedir (14). Çalışmaya dâhil edilen akademik psikiyatri dergileri SCI-E/SSCI, ESCI ve diğer uluslararası indeksler şeklinde gruplandı (Tablo 1).

Makalelerin Seçilmesi ve Kodlanması

Seçilen dergilerden makaleler altı kategoride incelenmiştir: (i) araştırma, (ii) olgu sunumu, (iii) derleme, (iv) editöre mektup, (v) editöryal/ başyazı ve (vi) diğerleri. Diğer kategorisinde yer alan kitap tanıtımı, röportaj, özgeçmiş gibi makaleler çalışma dışı bırakıldı.

Her makale için kadın yazar ve erkek yazar sayısı, sorumlu yazarın cinsiyeti, ilk yazarın cinsiyeti ve son yazarın cinsiyeti incelendi. Yaygın olarak kullanılan kadın ve erkek isimleri (örneğin Ayşe veya Mehmet) doğrudan kodlandı. Her iki cinsiyet için de kullanılan unisex isimler (örneğin Deniz) için yazarların çalıştığı kurumların internet sitelerinde arama yapıldı ve yazarların ResearchGate veya LinkedIn gibi sosyal medya hesaplarındaki fotoğrafları incelendi. Bazı yazarlar için bu yöntemlerle cinsiyet bilgilerine ulaşılmadı. Bu gibi durumlarda <https://genderize.io/> web sitesi aracılığıyla ilgili ismin hangi cinsiyet tarafından daha çok kullanıldığı saptandı.

Bu çalışmaya dâhil edilen dergilerin bir kısmı psikiyatri ve nöroloji alanlarında ortak olarak yayınlanmaktaydı. Makaleleri değerlendiren en az bir ruh sağlığı çalışanın (psikiyatrist, psikiyatri hemşiresi, psikolog veya sosyal hizmet uzmanı) olup olmadığı da kodlandı.

Bu çalışma için ESOĞÜ Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 24.11.2020 tarih ve 35 numaralı etik kurul onayı alındı.

İstatistiksel Analiz

Veriler IBM SPSS 22.0 programı ile analiz edildi (15). Kategorik değişkenler frekans ve yüzde olarak gösterilirken, sürekli değişkenler ortalama ve standart sapma olarak belirtildi. Kategorik değişkenlerin gruplar arası karşılaştırılmasında ki-kare testi ve post hoc Bonferroni düzeltmesi uygulandı. Sürekli değişkenlerin gruplar arası karşılaştırılmasında Tek Yönlü Varyans Analizi ve post hoc Bonferroni düzeltmesi uygulandı. İstatistiksel olarak anlamlı p değeri 0,05 olarak kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmaya dâhil edilen dergiler Tablo 1'de gösterilmiştir. Dahil edilen 12 dergi indeks bilgilerine göre üç gruba ayrıldı: (i) SCI-E veya SSCI (n=4), (ii) ESCI (n=4) ve (iii) diğer (Web of Science dışı) uluslararası indeksler (n=4). Ulusal veri tabanındaki tüm akademik psikiyatri dergileri uluslararası indekslerde yer almaktaydı. Birinci gruptan 2856, ikinci gruptan 1456 ve üçüncü gruptan 867 olmak üzere toplam 5179 makale çalışmaya dahil edildi. Tablo 2, makale başına kadın yazar oranı ve yıllara göre ilk yazar, sorumlu yazar ve son yazar gibi çeşitli kadın yazarlık pozisyonlarını göstermektedir. Tablo 3'te indeks gruplarındaki araştırma makalesi, derleme, olgu sunumu gibi makale türlerine göre toplam kadın yazar yüzdesi ve kadın yazarlık pozisyonlarının çeşitliliğinin karşılaştırılması gösterilmektedir.

Dönemlere Göre Kadın Yazarlık

Verilerin yıllara göre değişimi Tablo 2'de sunulmuştur. Akademik yazarlıktaki toplumsal cinsiyet eğilimlerinin hızlı değişen bir veri olmadığı düşünülerek, tüm dönem 2011-2015 yılları ve 2016-2020 yılları olmak üzere ikiye ayırarak incelendi. 2016-2020 döneminde makale başına

kadın yazar yüzdesi 2011-2015 döneminde göre daha yüksekti (%47,10'a karşı %54,31, t=-7,322 p<0,001).

Ek olarak, makale türlerine göre iki dönem karşılaştırıldı. Makale başına kadın yazar yüzdesi araştırma makalelerinde (%48,64'e karşı %54,70, t=-4,946 p<0,001), derlemelerde (%49,33'e karşı %66,95, t=-6,097 p<0,001) ve editöre mektup türü makalelerde (%33,46'ya karşı %44,82, t=-2,727 p=0,007) 2016-2020 döneminde önceki beş yıla kıyasla daha yüksekti. Olgu sunumlarında (%49,70'e karşı %51,57) ve editöryal makalelerde (%31,31'e karşı %31,18) ise iki dönem arasında makale başına kadın yazar yüzdesi açısından anlamlı fark yoktu (her biri p>0,05).

İndeks Grubuna ve Makale Türüne Göre Kadın Yazarlık Pozisyonları

Tüm dönem boyunca, tüm makale türlerinde ilk yazarlık ve son yazarlık konumlarının cinsiyet dağılımı karşılaştırıldı: kadın ilk yazar oranı, her üç indeks grubunda da kadın son yazar oranından daha yüksekti ($\chi^2=174,565$ p<0,001, $\chi^2=86,739$ p<0,001, $\chi^2=124,133$ p<0,001, sırasıyla).

İndeks gruplarına bakılmaksızın makale türlerine göre ilk ve son yazarlık pozisyonlarındaki cinsiyet dağılımları karşılaştırıldı. Araştırma makalelerinde ($\chi^2=118,685$ p<0,001), derlemelerde ($\chi^2=157,314$ p<0,001), olgu sunumlarında ($\chi^2=55,610$ p<0,001), editöre mektup türü makalelerde ($\chi^2=21,715$ p<0,001) ve editöryal makalelerde ($\chi^2=102,352$ p<0,001) kadın son yazar oranları kadın ilk yazar oranlarından daha düşüktü.

Makale Türü ve Dergi İndeks Gruplarına Göre Kadın Yazarlık Pozisyonları

Araştırma, derleme ve olgu sunumlarında makale başına kadın yazar sayısının diğer uluslararası indeks grubunda SCI-E/SSCI ve ESCI gruplarına göre daha yüksek olduğunu görüldü. İndeks grupları arasında kadın yazarların oranı, editöre mektup türü makalelerde farklılık göstermedi, ortalama değerler %37-%43 arasındaydı. Editöryal makalelerde, makale başına en düşük kadın yazar oranı ESCI grubunda, ikinci en düşük oran SCI-E/SSCI grubunda ve en yüksek oran diğer uluslararası indeks grubundaydı (Tablo 3).

Tablo 1. İndeks bilgilerine göre çalışmaya dâhil edilen akademik psikiyatri dergileri

Grup	Dergi adı	İndeks bilgisi
i	Alpha Psychiatry (Eski adı: Anadolu Psikiyatri Dergisi)	Science Citation Index Expanded
	Nöropsikiyatri Arşivi	Science Citation Index Expanded
	Psychiatry and Clinical Psychopharmacology (Eski adı: Klinik Psikofarmakoloji Bülteni)	Science Citation Index Expanded
	Türk Psikiyatri Dergisi	Social Sciences Citation Index
ii	ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions	Emerging Sources Citation Index
	Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi	Emerging Sources Citation Index
	Klinik Psikiyatri Dergisi	Emerging Sources Citation Index
	Psychiatry and Behavioral Sciences (Eski adı: Journal of Mood Disorders)	Emerging Sources Citation Index
iii	Bağımlılık Dergisi	Diğer uluslararası indeksler
	Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi	Diğer uluslararası indeksler
	Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi	Diğer uluslararası indeksler
	Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar	Diğer uluslararası indeksler

Tablo 2. Yıllara göre kadın yazarlık pozisyonları

	Yayın yılı										Toplam
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Toplam makale sayısı (n)	394	419	441	451	471	566	565	578	718	576	5179
Makale başına kadın yazar yüzdesi (ortalama)	46,2	44,9	46,3	48,1	49,7	51,6	52,8	56,7	57,2	52,4	51,3
İlk yazarı kadın olan makaleler (%)	47,0	45,1	48,6	50,1	53,1	55,5	55,3	55,8	57,2	55,9	53,0
Yazımadan sorumlu yazarı kadın olan makaleler (%)	47,2	46,1	48,9	50,1	52,0	52,8	54,3	55,6	56,7	52,8	52,2
Son yazarı kadın olan makaleler (%)	42,9	37,5	40,0	44,8	42,5	46,8	45,8	53,6	52,1	46,6	45,9

Tablo 3. Makale türü ve indeks gruplarına göre değişkenler

Makale türü	İndeks grubu	Makale sayısı (n)	Makale başına kadın yazar yüzdesi (ort ± SS) ve gruplar arası karşılaştırma		Kadın ilk yazar yüzdesi ve gruplar arası karşılaştırma		Yazışmadan sorumlu kadın yazar yüzdesi ve gruplar arası karşılaştırma		Kadın son yazar yüzdesi ve gruplar arası karşılaştırma	
			Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma
Araştırma	SCI-E/ SSCI ¹	1843	51,86 ± 31,02	F=6,127 p=0,002	52,6	χ ² =7,299 p=0,026	52,8	χ ² =2,440 p=0,295	45,5	χ ² =11,103 p=0,004
	ESCI ²	837	51,58 ± 33,37		53,9		52,4		45,4	
	Diğer uluslararası indeksler ³	314	58,52 ± 37,03	1-3: 0,002 2-3: 0,004	60,8	1-3: <0,05	57,3		55,4	
Derleme	SCI-E/ SSCI ¹	179	50,18 ± 39,90	F=9,276 p<0,001	51,4	χ ² =15,088 p=0,001	53,6	χ ² =10,352 p=0,006	48,6	χ ² =7,608 p=0,022*
	ESCI ²	122	50,41 ± 41,40		51,6		50,8		49,2	
	Diğer uluslararası indeksler ³	454	63,15 ± 40,02	1-3: 0,001 2-3: 0,006	65,6	1-3: <0,05 2-3: <0,05	64,1		59,0	
Olgu sunumu	SCI-E/ SSCI ¹	497	48,15 ± 34,17	F=8,160 p<0,001	51,5	χ ² =8,804 p=0,012	50,0	χ ² =10,271 p=0,006	39,9	χ ² =5,729 p=0,057
	ESCI ²	341	51,31 ± 33,20		54,5		51,3		44,3	
	Diğer uluslararası indeksler ³	68	65,66 ± 33,21	1-3: <0,001 2-3: 0,004	70,6	1-3: <0,05 2-3: <0,05	70,6		54,4	
Editöre mektup	SCI-E/ SSCI ¹	200	37,54 ± 36,60	F=0,741 p=0,478	37,5	χ ² =6,511 p=0,039	36,5	χ ² =4,153 p=0,125	35,0	χ ² =1,879 p=0,391
	ESCI ²	85	43,17 ± 35,31		52,9		49,4		36,5	
	Diğer uluslararası indeksler ³	13	41,66 ± 40,82		30,8		38,5		53,8	
Editöryal	SCI-E/ SSCI ¹	137	32,56 ± 42,56	F=22,576 p<0,001	32,8	χ ² =36,711 p<0,001	34,3	χ ² =34,621 p<0,001	32,8	χ ² =26,389 p<0,001
	ESCI ²	71	15,49 ± 28,77		11,3		12,7		19,7	
	Diğer uluslararası indeksler ³	18	83,33 ± 38,34	1-2: 0,008 1-3: <0,001 2-3: <0,001	83,3	1-2: <0,05 1-3: <0,05 2-3: <0,05	83,3		83,3	
Tüm makaleler	SCI-E/ SSCI ¹	2856	49,18 ± 33,62	F=47,104 p<0,001	50,3	χ ² =52,220 p<0,001	50,4	χ ² =41,445 p<0,001	43,4	χ ² =59,319 p<0,001
	ESCI ²	1456	49,17 ± 34,84		51,7		49,9		43,7	
	Diğer uluslararası indeksler ³	867	61,77 ± 38,63	1-3: <0,001 2-3: <0,001	64,1	1-3: <0,05 2-3: <0,05	62,2		57,8	

*Bonferroni düzeltmesi uygulandıktan sonra fark bulunmamıştır. (p>0,05). ESCI: Emerging Sources Citation Index; Ort.: Ortalama; SS: Standart sapma; SCI-E: Science Citation Index Expanded / SSCI: Social Sciences Citation Index

Tablo 4. Dergi indeks gruplarına göre makale başına kadın yazar sayısı

İndeks grubu	Makale türü	n	Makale başına kadın yazar sayısı Ortalama ± Standart sapma	İstatistik değerler
SCI-E/ SSCI	Araştırma ¹	1842	51,87±31,02	F=17,855 p<0,001 1-4: <0,001 1-5: <0,001 2-4:0,002 2-5: <0,001 3-4:0,001 3-5: <0,001
	Derleme ²	179	50,19±39,91	
	Olgu sunumu ³	497	48,15±34,18	
	Editöre mektup ⁴	200	37,55±36,61	
	Editöryal ⁵	137	32,56±42,57	
	Toplam	2855	49,18±33,62	
ESCI	Araştırma ¹	837	51,58±33,37	F=19,526 p<0,001 1-5: <0,001 2-5: <0,001 3-5: <0,001 4-5: <0,001
	Derleme ²	121	50,83±41,32	
	Olgu sunumu ³	341	51,32±33,21	
	Editöre mektup ⁴	86	42,67±35,42	
	Editöryal ⁵	71	15,49±28,77	
	Toplam	1456	49,17±34,84	
Diğer uluslararası indeksler	Araştırma ¹	314	58,52±37,03	F=3,187 p=0,013 4-5:0,030
	Derleme ²	454	63,15±40,02	
	Olgu sunumu ³	68	65,67±33,22	
	Editöre mektup ⁴	13	41,67±40,82	
	Editöryal ⁵	18	83,33±38,35	
	Toplam	867	61,77±38,63	

ESCI: Emerging Sources Citation Index; SCI-E: Science Citation Index Expanded / SSCI: Social Sciences Citation Index

Araştırma makalelerinde kadın ilk yazarların sayısı, diğer uluslararası indekslere kıyasla SCI-E/SSCI grubunda istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktü. Derleme ve olgu sunumları arasında, diğer uluslararası indeks grubundaki kadın ilk yazarların oranları, birinci ve ikinci indeks gruplarındaki oranlardan daha yüksekti. ESCI grubu editöre mektup türü makalelerde SCI-E/SSCI grubuna göre daha fazla kadın ilk yazar vardı. Editöryal makalelerin kadın ilk yazar oranı incelendiğinde, en düşük kadın ilk yazar oranı ESCI grubunda, ikinci en düşük oran SCI-E/SSCI grubunda ve en yüksek kadın ilk yazar oranı diğer uluslararası endeks grubundaydı (Tablo 3).

Yazışmadan sorumlu yazarın cinsiyetine göre yapılan değerlendirmelerde, indeksler arasında araştırma makaleleri açısından fark yoktu. Derlemelerde ve olgu sunumlarında kadın yazar oranı diğer uluslararası indeks grubunda istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksekti. Editöre mektup türü makalelerde, yazışmadan sorumlu yazarın cinsiyeti gruplar arasında anlamlı farklılık göstermedi. Editöryal makalelerde, yazışmadan sorumlu yazarın kadın olma oranı diğer uluslararası indeksler grubunda en yüksekti (Tablo 3).

Son yazarlık pozisyonundaki cinsiyet oranlarına bakıldığında en yüksek kadın yazar oranları diğer uluslararası indeks grubundaki araştırma makaleleri ve derlemelerde görüldü. Olgu sunumlarında ve editöre mektup türü makalelerde, son yazarlık pozisyonundaki cinsiyet oranları indeks grupları arasında farklılık göstermedi. Editöryal makalelerde kadın son yazar oranı diğer uluslararası indeks grubunda en yüksek, ESCI grubunda en düşüktü (Tablo 3).

Makale türünden bağımsız olarak dergi grupları karşılaştırıldığında, SCI-E/SSCI ve ESCI grubunda makale başına kadın yazar oranı, kadın ilk yazar oranı, kadın sorumlu yazar oranı ve kadın son yazar oranı diğer uluslararası indeks grubuna göre daha düşüktü. Aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı (Tablo 3).

Makale Türlerine ve Dergi İndeks Gruplarına Göre Kadın Yazarların Oranı

Her indeks grubunda makale türlerine göre kadın yazarların yüzdeleri karşılaştırıldı. Değişkenlerin ortalama değerleri ve standart sapmaları Tablo 4'te gösterilmiştir. Tüm indeks gruplarında makale türleri arasında kadın yazarların yüzdeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardı (Tablo 4). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek için post hoc analiz ve Bonferroni düzeltmesi uygulandı.

SCI-E/SSCI grubundaki editöre mektup türü ve editöryal makaleler, aynı gruptaki araştırma makaleleri, derlemeler ve olgu sunumlarına kıyasla makale başına daha az kadın yazar yüzdesine sahipti. ESCI grubunda, editöryal makaleler tüm makale türleri arasında en düşük kadın yazar oranı ortalama değerlerine sahipti. Buna karşılık, diğer uluslararası indeks grubunda, makale başına kadın yazar yüzdesinin ortalaması editöryal makalelerde en yüksekti (Tablo 4).

Ruh Sağlığı Çalışanı Yazarların Varlığı

SCI-E/SSCI grubundaki dergilerde makalelerin %15,7'sinde (n=447), ESCI indeksindeki makalelerin %10,2'sinde (n=148), diğer uluslararası indekslerdeki makalelerin %9,1'inde (n=79) yazarların hiçbiri ruh sağlığı çalışanı değildi.

SCI-E/SSCI grubundaki makalelerden en az bir ruh sağlığı çalışanı yazarı olanlarda kadın yazar yüzdesi daha düşüktü (%47,92'ye karşı %55,95, t=-4,652 df=2853 p<0,001). Öte yandan, ESCI grubunda ekipte ruh sağlığı çalışanı olan ve olmayan yazar grupları arasında kadın yazar yüzdesi açısından fark yoktu (sırasıyla %49,09, %49,18 p>0,05). Diğer uluslararası indekslerde yer alan makalelerde ise, ruh sağlığı çalışanı olmayan yazar grubunda kadın yazarların yüzdesi daha yüksekti (%100 (50-100), %66,66 (33,33-100), U=35349,50, p=0,038).

TARTIŞMA

Ana Bulgular ve Önceki Çalışmalarla Karşılaştırma

Araştırmamız Türkiye merkezli akademik psikiyatri dergilerinde yayımlanan makalelere kadın yazarların katkılarının 2011 yılında %42,9-%47,2 ve 2020 yılında %46,6-55,9 arasında değiştiğini göstermektedir. Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu 2021 yılı verilerine göre, toplam yüz on erişkin psikiyatri bölümünün tümünde profesörlerin %35,7'si, doçentlerin %45,8'i, yardımcı doçentlerin %54,8'i ve öğretim görevlilerinin %61,9'u olmak üzere, akademik personelin %44,9'u kadındır (5). Öte yandan, 74 çocuk ve ergen psikiyatrisi bölümünde profesörlerin %55'i, doçentlerin %58,9'u, yardımcı doçentlerin %58,1'i ve öğretim görevlilerinin %71,4'ü olacak şekilde akademik personelin %58,6'sı kadındır (5). Bu rakamlara göre kadın akademisyenlerin makalelerde yeterince temsil edildiği görülmektedir. Mevcut literatürle uyumlu olarak; bu çalışmada 2016-2020 yılları arasındaki yayınlar ile 2011-2015 yılları arasındaki yayınlar karşılaştırıldığında, kadın yazar oranlarında istatistiksel olarak anlamlı artışlar gözlenmiştir (10,16,17).

Güncel durum, toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyete dayalı önyargıların en aza indirildiği bilgi üretimi ve klinik uygulamalar açısından umut vericidir. Bununla beraber, kadınların akademik yayınlara katılımının, iş-yaşam dengesi daha zorlayıcı olan, ameliyatlara gibi uygulamalarda yoğun rekabet gözenen yüksek ücretli tıp dallarında daha düşük olduğu iyi bilinmektedir (9, 18, 19). Bu nedenle, sonuçlarımız kadın hekimlerin psikiyatri uzmanlığını yoğun şekilde tercih etmesinden de kaynaklanıyor olabilir.

Daha da önemlisi, en prestijli dergiler olarak kabul edilen SCI-E/SSCI ve ESCI grubundaki dergilerin araştırma makalelerinde kadın ilk yazar oranı diğer indekslere göre daha düşüktür. İlk yazarlık pozisyonu, liderlik ve araştırmada aktif rol alma ile ilişkilidir. Nitekim Türkiye'de Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenen doçentlik kriterlerinde en az bir araştırma makalesinde ilk yazar olma şartı bulunmaktadır (20). Bu nedenle, ilk yazarlık akademik ilerleme için bir gerekliliktir. Etki faktörü en yüksek olan bu dergi gruplarında ilk kadın yazar oranının daha düşük olması bu bakımdan dikkat çekicidir. Diğer yandan birinci ve ikinci indeks gruplarındaki dergilerdeki derleme ve olgu sunumlarında da kadın ilk yazar oranı daha düşük bulunmuştur.

Son yazarlık, akademide kıdemli bir pozisyonu temsil etmektedir. Tüm dergi gruplarında araştırma, derleme ve olgu sunumlarında kadınların ilk yazar oranından daha düşük oranda son yazar olmaları bu bakımdan dikkat çekicidir.

Belirtilen makale türleri içerisinde, editöryal makaleler diğerlerinden farklıdır. Bir araştırma makalesinden farklı olarak çift-kör değerlendirmeye tabi tutulmaz ve yayın kuruluna seçilen kişiler tarafından yazılır. 1994 ve 2007 yıllarında yüksek etki faktörlü akademik psikiyatri dergilerinin incelendiği bir çalışmada, zaman içinde kadın yazarların oranının arttığı ancak özellikle editöryal yazılarda ve editörlük pozisyonlarında daha az kadın olduğu görülmüştür. Bu durum cam tavan etkisi ile açıklanabilir (10). Çalışmamızda, editöryal makalelerdeki cinsiyet oranları incelendiğinde, Web of Science Core Collection dergi listesinde yer alan dergiler ile diğer uluslararası indekslerdeki arasında önemli farklılıklar gözlenmiştir. Daha prestijli dergilerin editöryal makalelerinde kadın ilk yazarların yetersiz temsil edilmesi de olası bir cam tavan etkisine işaret etmektedir.

Akademide Cinsiyet Eşitsizliğini Tetikleyen Olası Mekanizmalar

Dutta et al. İngiltere'de giderek daha fazla kadının tıp eğitimi ve klinik psikiyatri ile ilgilendiğini, ancak kadınların akademik tıp ve akademik psikiyatride erkeklere göre daha az yer aldığını vurgulamıştır (21). Ayrıca kadınların üniversitelerde erkeklere göre akademik pozisyonlara daha az kabul edildiğini, akademik görevlerini erkeklere göre daha erken

biraktıklarını, araştırma fonlarından daha az yararlandıklarını ve akademik dergilerin editörlük pozisyonlarında daha az yer aldıklarını belirtmişlerdir (21). Ayrıca, ev içi sorumluluklar ve faaliyetler erkekler ve kadınlar arasında eşitsizlik gösterir ve ücretsiz ev içi emeğin yükünü büyük oranda kadınlar taşır. Akademik iş yerlerinde zamanın nasıl harcadığı konusundaki farklılıklar da tartışma konusu olmuştur. Kadınların araştırma ve yayından çok klinisyen ve eğitimci olarak daha fazla zaman harcadıkları ve bunun bir tür "kurumsal ev işi" olduğu ileri sürülmüştür (22, 23). Kadınların akademik başarılarını engellediği düşünülen belirli etkenler; çocuk sahibi olmaları nedeniyle erkekler göre akademik görevler dışında daha fazla zaman geçirmeleri, kendilerini yeterli hissetmemeleri, iş ve aile yaşamını dengelemek için erkekler göre daha fazla çaba göstermek zorunda kalmaları, cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalmaları ve cinsel taciz, yarı zamanlı çalışmama, rol model ve mentor eksikliği, mesleki olmayan amaçlar için ağ oluşturma ve bağlantı olanaklarının yetersizliği şeklinde sıralanabilir (21).

Akademik çevrede toplumsal cinsiyete dayalı önyargılar oldukça yerleşik olabilir. Benzer bilimsel geçmişe ve mesleki deneyime sahip erkek ve kadın akademisyenleri karşılaştıran bir vaka-kontrol çalışmasında, iki grubun da benzer indeks bilgilerine ve atıf değerlerine sahip olmasına rağmen, davetli yazarlar olarak makalelerinin yayınlama olasılığı karşılaştırıldığında erkekler için bu oranın kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (24).

Güçlü Yönler ve Sınırlılıklar

Bildiğimiz kadarıyla, bu çalışma Türkiye psikiyatri literatüründe cinsiyet trendlerini hem ulusal hem de uluslararası indekslerdeki dergileri kullanarak inceleyen ilk çalışmadır. Çalışmamızda çeşitli yazarlık pozisyonlarında kadın ve erkeklerin temsili değerlendirilmiştir. Erden Aki ve arkadaşları, 1980-2009 dönemini kapsayan Web of Science veri tabanında Türkiye'den yazarların akademik psikiyatri yayınlarını analiz etmiştir (9). Ancak, çalışmamız Web of Science veri tabanına ek olarak ulusal veri tabanlarını da içerdiğinden, metodolojisi bakımından farklılaşmaktadır. Çalışmanın bulguları, akademik psikiyatri topluluğunu mevcut cinsiyet eşitsizliğine odaklanma konusunda etkileme potansiyeline sahiptir.

Bununla birlikte, çalışmamızın bazı sınırlılıkları vardır. Yazarların cinsiyetleri değerlendirilirken bazı yazarların yanlış sınıflandırılmış olması mümkündür. Diğer yandan, toplumsal cinsiyet kavramının akışkan doğasını göz ardı etmemek gerekmektedir. Son olarak, yazarların Türkiye merkezli olmayan dergilerde de yayın yapabilmesi nedeniyle, yalnızca Türkiye merkezli dergilerin çalışmaya dahil edilmesi bir diğer sınırlılıktır.

Sonuç olarak Türkiye'de psikiyatri literatürüne kadın yazarların katkısı son on yılda artmıştır. Kadın yazarlar, Türkiye merkezli akademik psikiyatri dergilerinde yeterli şekilde temsil edilmektedir. Bununla birlikte cam tavan etkisiyle açıkladığımız prestijli akademik pozisyonlarda süregelen bir cinsiyet eşitsizliği görülmektedir. Akademik kurumlar, üniversiteler, akademik dergilerin yayın kurulları ve meslek kuruluşları, cam tavan etkisini ortadan kaldırmak ve liderlik pozisyonlarında cinsiyetlerin eşit temsilini sağlamak için cinsiyet yanlılığı ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı mücadele etmelidir.

Teşekkür: Veri girişi konusundaki desteği için yazarlar Mehmet Kaçar'a teşekkür eder.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındı (Tarih: 24.11.2020, Karar No: 35).

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir- İGYK; Tasarım- İGYK, TG; Denetleme- İGYK; Kaynaklar- İGYK, TG, CYK; Malzemeler- (-); Veri Toplanması ve/veya İşlemesi- TG, CYK; Analiz ve/veya Yorum- İGYK, TG; Literatür Taraması- İGYK; Yazıyı Yazan- İGYK, TG, CYK; Eleştirel İnceleme- İGYK, TG, CYK.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Bu çalışma için yazarlar herhangi bir finansal destek almamışlardır.

KAYNAKLAR

- Shen H. Inequality quantified: Mind the gender gap. *Nature*. 2013;495(7439):22–24. [Crossref]
- Boyle PJ, Smith LK, Cooper NJ, Williams KS, O'Connor H. Gender balance: Women are funded more fairly in social science. *Nature*. 2015;525(7568):181–183. [Crossref]
- Sheikh MH, Chaudhary AM, Khan AS, Tahir MA, Yahya HA, Naveed S, et al. Influences for gender disparity in academic psychiatry in the United States. *Cureus*. 2018;10(4):e2514. [Crossref]
- Turkish Statistical Institute. Gender Indicators, Selected Occupation, Number of Teaching Staff in Higher Education by Academic Title, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=2>
- Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Bölüm/ABD Bazında Öğretim Elemanı Sayıları Raporu, 2021. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Jagsi R, Guancial EA, Worobey CC, Henault LE, Chang Y, Starr R, et al. The "gender gap" in authorship of academic medical literature--a 35-year perspective. *N Engl J Med*. 2006;355:281–287. [Crossref]
- Albahari D, Bashir M. Women's productivity in mental health research in the Gulf Cooperation Council (GCC). *Asian J Psychiatr*. 2020;54:102311. [Crossref]
- Albahari D, Bashir M. Gender gap in mental health research productivity: Results from Qatar. *Asian J Psychiatr*. 2020;54:102347. [Crossref]
- Erden Aki Ö, Özçelik Eroğlu E, Uslu E. Longitudinal analysis of female authorship of psychiatry articles in Turkey. *Noro Psikiyat Ars*. 2015;52(1):95–98. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/labs/pmc/articles/PMC5353010/>
- Amering M, Schrank B, Sibitz I. The gender gap in high-impact psychiatry journals. *Acad Med*. 2011;86(8):946–952. [Crossref]
- BBC, 2017. "100 Women: Why I invented the glass ceiling phrase". BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-42026266>
- Rexrode KM. The gender gap in first authorship of research papers. *BMJ*. 2016;352:i1130. [Crossref]
- Clarivate Analytics. Web of Science journal evaluation process and selection criteria. (No date) <https://clarivate.com/webofsciencelibrary/journal-evaluation-process-and-selection-criteria/>
- Asan A. International Journal Indexes, Importance and Status of Turkey Journals: Part 1: Scientific Journal Indexes. *Turk Acta Med Alanya*. 2017;1(1):33–42. [Crossref]
- IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp. <https://www.ibm.com/support/pages/how-cite-ibm-spss-statistics-or-earlier-versions-spss>
- González-Álvarez J, Cervera-Crespo T. Research production in high-impact journals of contemporary neuroscience: A gender analysis. *J Informetr*. 2017;11(1):232–243. [Crossref]
- Hart KL, Frangou S, Perlis RH. Gender trends in authorship in psychiatry journals from 2008 to 2018. *Biol Psychiatry*. 2019;86(8):639–646. [Crossref]
- Kane L. Medscape Physician Compensation Report 2020. 2020. <https://www.medscape.com/slideshow/2020-compensation-overview-6012684#1>
- Okike K, Liu B, Lin YB, Torpey JL, Kocher MS, Mehlman CT, et al. The orthopedic gender gap: trends in authorship and editorial board representation over the past 4 decades. *Am J Orthop (Belle Mead NJ)*. 2012;41(7):304–310. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22893880/>
- The Inter-University Council of Turkey (T. C. Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı). 2021 May term associate professorship application requirements (2021 Mayıs dönemi doçentlik başvuru şartları). https://www.uak.gov.tr/Documents/docentlik/2021-mayis-donemi/basvuru-sartlari/TA_Tablo10_2021M_08052021.pdf
- Dutta R, Hawkes SL, Iversen AC, Howard L. Women in academic psychiatry. *Psychiatrist*. 2010;34(8):313–317. [Crossref]
- Grinnell M, Higgins S, Yost K, Ochuba O, Lobl M, Grimes P, et al. The proportion of male and female editors in women's health journals: A critical analysis and review of the sex gap. *Int J Womens Dermatol*. 2019;6(1):7–12. [Crossref]
- Carnes M, Morrissey C, Geller SE. Women's health and women's leadership in academic medicine: hitting the same glass ceiling? *J Womens Health (Larchmt)*. 2008;17(9):1453–1462. [Crossref]
- Thomas EG, Jayabalasingham B, Collins T, Geertzen J, Bui C, Dominici F. Gender disparities in invited commentary authorship in 2459 medical journals. *JAMA Netw Open*. 2019;2(10):e1913682. [Crossref]